
Utviklingen på arbeidsmarkedet

SAMMENDRAG

Veksten i ledigheten begynte å flate ut våren 2009 og den registrerte ledigheten har vært stabil siden oktober 2009, justert for vanlige sesongvariasjoner. Samtidig har nedgangen i sysselsettingen bremsset opp. I april var det registrert 78 300 helt ledige hos Nav, en økning på 9 prosent sammenliknet med april i fjor. Ledighetsraten var på 3,0 prosent av arbeidsstyrken.

Både tilgangen av nye ledige stillinger og av nye arbeidssøkere har flatet ut de siste månedene. Tilstrømmingen av nye arbeidssøkere med bakgrunn fra industrien og bygge- og anleggsnæringen er nå lavere enn for et år siden, mens det er flere nye arbeidssøkere fra yrkesgrupper med tilknytning til offentlig sektor. Dette kan tyde på at den sterke sysselsettingsveksten i offentlig sektor nå bremser opp, samtidig som etterspørselen etter arbeidskraft i privat sektor stabiliserer seg. Den samlede etterspørselen etter arbeidskraft er imidlertid fortsatt for lav til redusere ledigheten, og dette gjenspeiles i en økende andel ledige med lengre arbeidssøkerperioder.

Resultatene fra Navs bedriftsundersøkelse viser at bedriftene er litt mer optimistiske nå enn de var i fjor. Spesielt innen næringene informasjon og kommunikasjon, eiendomsdrift og forretningsmessig og faglig tjenesteyting, samt bergverksdrift og utvinning er bedriftene optimistiske. Også innen bygge- og anleggsnæringen og industrien var bedriftene relativt positive i vårens undersøkelse.

Den økonomiske gjeninnhenting har hittil vært sterkere enn antatt for bare et halvt år siden. Det er spesielt de framvoksende økonomiene, med Kina og India i spissen, som har bidratt til den økonomiske bedringen, og som forventes å ha høyere vekst framover. Blant industrilandene er det USA og Japan som har best vekstutsikter, mens det forventes en langt mer beskjeden vekst i eurolandene. Fortsatt høy arbeidsledighet i eurosonen og forestående innstramminger i finanspolitikken på grunn av store budsjettunderskudd og stigende offentlig gjeld, vil komme til å legge en demper på etterspørselen i disse landene. Det er også stor usikkerhet knyttet til utviklingen i Hellas, og om problemene her vil spre seg også til andre euroland. Om lag to tredjedeler av Norges eksport har gått til EU-landene de seneste årene, og en svak vekst i eurosonen vil derfor påvirke utviklingen i Norge og i den norske eksportindustrien.

Norge kom ut av resesjonen i 2. kvartal 2009. Både bruttonasjonalproduktet for Fastlands-Norge og det private forbruket har nå økt tre kvartaler på rad. Byggingen av boliger og fritidseiendommer har tatt seg opp fra i fjor, mens det fortsatt er en nedgang i byggingen av næringsbygg.

Nav forventer at veksten i norsk økonomi vil ta seg svakt opp i 2010 og 2011. Utsiktene for den eksportrettede industrien er fortsatt usikre. Prisene på flere råvarer som er viktige for norsk eksport har steget relativt mye den senere tiden, noe som har positiv effekt på aktiviteten i den konkurranseutsatte industrien. Forsterket kronekurs i forhold til euro vil imidlertid trekke i motsatt retning. Den innenlandske etterspørselen ser imidlertid ut til å utvikle seg positivt. Nav forventer en moderat vekst i arbeidsledigheten i år, slik at det i gjennomsnitt vil være 75 000 registrerte helt ledige. Dette tilsvarer 2,9 prosent av arbeidsstyrken. Vi anslår også at vi vil få en nedgang i sysselsettingen på 5 000 personer fra 2009 til 2010. I 2011 vil den svake konjunkturoppgangen gjøre at sysselsettingen igjen begynner å vokse. Den høye befolkningsveksten gjør likevel at veksten i sysselsettingen ikke fører til en nedgang i arbeidsledigheten, som vi anslår at vil holde seg stabil i 2011.

STABIL LEDIGHET

Ved utgangen av april var det registrert 78 300 helt ledige hos Nav. Dette tilsvarer en ledighetsrate på 3,0 prosent. Sammenliknet med april i fjor er det 6 300 (9 %) flere registrerte helt ledige. Sesongjusterte tall viser at ledigheten økte med 600 personer i løpet av april, mens summen av helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere økte med 100 personer.

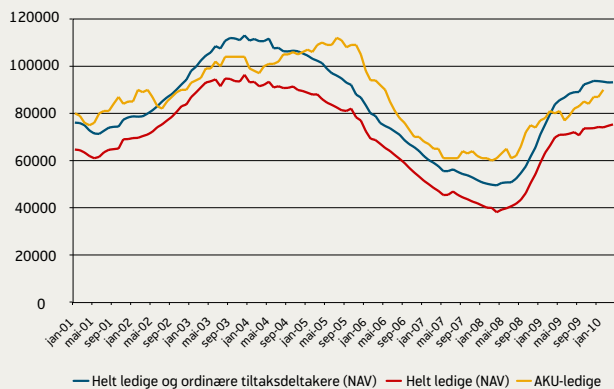
I forbindelse med innføring av ny metodikk for arbeidsevnevurdering av Navs brukere fra oktober 2008 ble enkelte personer feilaktig kategorisert som arbeidssøkere

fram til februar 2010. Når vi korrigerer for denne feilen, samt for vanlige sesongmessige variasjoner, har den registrerte ledigheten holdt seg stabil siden oktober.¹ Utviklingen på arbeidsmarkedet har altså vært noe bedre enn det vi tidligere la til grunn. Statistisk sentralbyrås arbeidskraftsundersøkelse (AKU) viser også kun en liten økning i ledigheten fra oktober til februar.

---

¹ Samtlige figurer i artikkelen er korrigerert for denne feilen.

Figur 1:
Utviklingen i antall registrerte helt ledige, summen av registrerte ledige og ordinære tiltaksdeltakere, samt arbeidsledige ifølge AKU. Sesongjusterte tall. Januar 2001 – april 2010.

KILDE: SSB OG NAV

SYSSELSETTINGSNEDGANGEN HAR BREMSET OPP

Syssetningen falt med 21 000 personer i perioden fra første kvartal 2009 til første kvartal 2010. Det er spesielt innen industrien at syssetningen har falt mye, mens det har vært en økning i antall syssette i offentlig sektor. Innen industrien var det en nedgang i syssetningen på 20 000 personer fra 1. kvartal 2009 til 1. kvartal i år. Helse- og sosialnæringen har i samme periode hatt en vekst i syssetningen på 7 000 personer, mens det har blitt 6 000 flere syssette innen offentlig administrasjon, forsvar og sosialforsikring. Også innen næringen transport og lagring er det nå 7 000 flere syssette enn det var for ett år siden.

Sesongjusterte AKU-tall viser en svak økning i syssetningen i perioden fra november i fjor til februar i år. Økningen på 4 000 personer ligger innenfor AKUs feilmargen, men utviklingen de siste månedene tyder på at syssetningen har stabilisert seg.

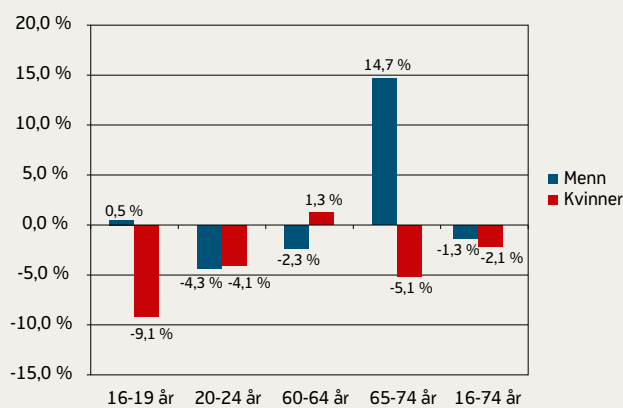
Det er spesielt for de yngre aldersgruppene at syssetningen går ned. Mange trekker seg ut av arbeidsstyrken når etterspørselen etter arbeidskraft faller, og velger heller å ta utdanning. Fra 1. kvartal 2009 til 1. kvartal i år falt yrkesdeltakelsen med over 4 prosent for både menn og kvinner i alderen 20 til 24 år. Også i aldersgruppene fra 25 til 35 år falt yrkesdeltakelsen klart for både menn og kvinner. For aldersgruppen 16 til 19 år ser vi at yrkesdeltakelsen falt med 9 prosent for kvinner, mens den var om lag uendret for menn. For denne gruppen er likevel yrkesdeltakelsen fortsatt høyere for kvinner enn menn,

Figur 2:
Syssetning ifølge AKU. Sesongjusterte tall. 1 000 personer. Januar 2000 – februar 2010.

KILDE: SSB

Figur 3:
Endring i yrkesdeltakelsen fra 1. kvartal 2009 til 1. kvartal 2010 for utvalgte aldersgrupper og totalt.

KILDE: SSB

med henholdsvis 44,7 mot 39,8 prosent, og den har også falt mer for menn enn for kvinner over de siste to årene samlet.

For de eldste aldersgruppene er det også store endringer i yrkesdeltakelsen, og særlig gjelder det de over 65 år. Menn i denne aldersgruppen har hatt en økning i yrkesdeltakelsen på nesten 15 prosent det siste året, mens har kvinner en nedgang på 5 prosent. Økningen vi ser for menn henger trolig sammen med endringene i pensjonsreglene, som gjør at man nå kan jobbe fullt ved siden av pensjonen, uten at dette medfører en avkorting i pensjons-

utbetalingene. Dette incentivet til økt yrkesdeltakelse ser ikke ut til å ha påvirket kvinnene i samme grad.

For kvinner mellom 60 og 64 år ser vi imidlertid en svak økning i yrkesdeltakelsen, mens det har vært en nedgang for menn. En grunn til denne forskjellen er trolig at menn i større grad jobber i privat sektor, hvor det har vært en økning i antallet som har gått av med AFP det siste året. En annen grunn kan være at kvinnene som nå blir 60 år har høyere utdanning og en sterkere tilknytning til arbeidslivet enn det som var tilfellet for noen år siden.

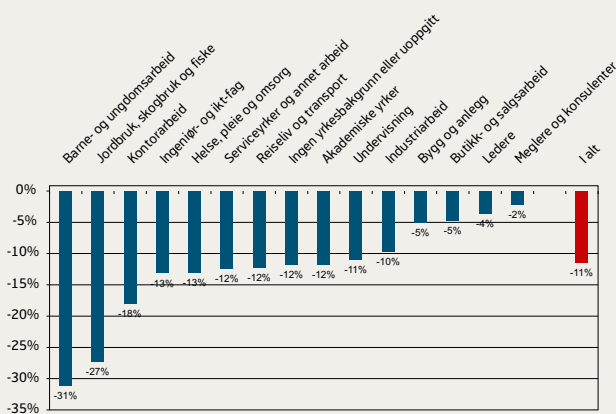
LAVERE TILGANG PÅ NYE LEDIGE STILLINGER

I perioden fra januar til april 2010 ble det registrert 11 prosent færre nye ledige stillinger enn i samme periode året før (se figur 4). Sammenliknet med tilsvarende periode i 2009 har nedgangen i antallet utlyste stillinger vært sterkest innen barne- og ungdomsarbeid (-31 %), jordbruk, skogbruk og fiske (-27 %) og innen kontorarbeid (-18 %). Tilgangen av nye ledige stillinger innen industrien og bygge- og anleggsværing var henholdsvis 10 og 5 prosent lavere enn i tilsvarende periode i fjor, noe som er en langt mindre nedgang enn det vi så tidligere i nedgangs-konjunktoren.

Sesongjusterte tall bekrefter at nedgangen i antallet nye ledige stillinger har bremsert opp i løpet av det siste året (se figur 5). Tilgangen på ledige stillinger har holdt seg stabil siden oktober i fjor, når vi justerer for normale sesongsvingninger.

Figur 4:

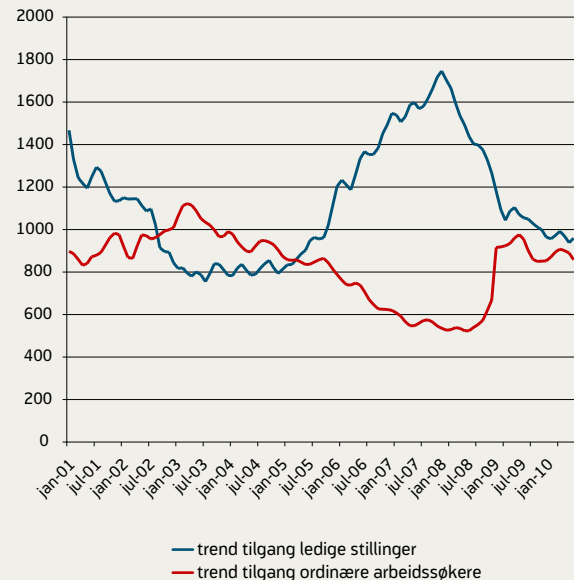
Ledige stillinger per virkedag (stillinger utlyst i media, registrert av arbeidsgiver på nav.no eller meldt til Nav). Januar t.o.m. april 2009 – januar t.o.m. april 2010.

KILDE: NAV

Figur 5:

Stillinger per virkedag (stillinger utlyst i media, registrert av arbeidsgiver på nav.no eller meldt til Nav). Tilgang ordinære arbeidssøkere per virkedag. Sesongjusterte tall. Trend. Januar 2001–april 2010.

KILDE: NAV

ANTALLET NYE ARBEIDSSØKERE HAR STABILISERT SEG

Tilgangen av ordinære arbeidssøkere per virkedag har stabilisert seg de siste månedene, og var i april på samme nivå som i desember 2009, justert for normale sesongsvingninger. Sammenliknet med april i fjor var tilgangen av nye arbeidssøkere per virkedag 9 prosent lavere denne måneden. Tilgangen av nye arbeidssøkere ser dermed ut til å stabilisere seg, etter at vi har hatt en moderat økning de siste månedene (se figur 5).

I gjennomsnitt er antallet ledige med en arbeidssøker-varighet under fire uker 2 prosent høyere enn for ett år siden. Det er imidlertid store forskjeller med hensyn til yrkesbakgrunn. Sammenliknet med i fjor har antallet ledige med kort arbeidssøker-varighet økt mest innen reiseliv og transport (35 %), helse, pleie og omsorg (28 %) og barne- og ungdomsarbeid (25 %). Størst nedgang i antall helt ledige med arbeidssøker-varighet under fire uker var det innen industriarbeid og bygg og anlegg, med henholdsvis 28 og 21 prosent.

FLERE UNGE VOKSNE GÅR LENGE LEDIGE

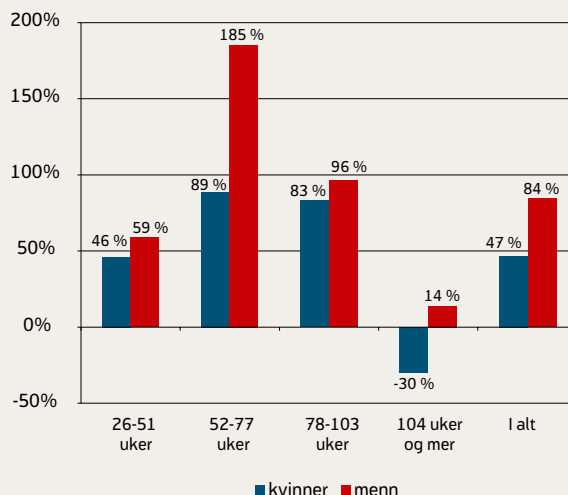
Mer enn 40 prosent av de som var registrert som helt ledige i april, hadde vært arbeidssøkere i et halvt år eller lenger. Om lag en tredjedel av disse, 9 400 personer, var under 30 år. Til sammen har antallet helt ledige under 30 år med en arbeidssøkervarighet på 26 uker eller mer økt med 71 prosent i løpet av ett år. Det er flere menn enn kvinner i denne alderen som opplever lange arbeidssøkerperioder. I april var det 6 500 helt ledige menn under 30 år som hadde vært arbeidssøkere i over et halvt år. Dette er en økning på 84 prosent i forhold til for ett år siden. Veksten har vært spesielt kraftig for de med en arbeidssøkervarighet mellom ett år og halvannet år, hvor det nesten er tre ganger så mange ledige som det var i april i fjor. Samlet sett er det nå 47 prosent flere unge kvinner med en arbeidssøkervarighet over et halvt år enn det var i april i fjor. Antall kvinner under 30 år som har vært arbeidssøkere mellom ett og to år har nesten fordoblet seg, mens det er færre som har vært registrert som arbeidssøkere i over to år.

JEVNERE LEDIGHETSØKNING FOR DE ULIKE YRKESGRUPPENE

Ledigheten var i april fortsatt høyest innenfor bygge- og anleggsarbeid og innen industriyrker, med henholdsvis 6,3 og 4,9 prosent av arbeidsstyrken. De siste månedene har veksten i ledigheten innenfor bygge- og anleggsyrker flatet ut mens ledigheten har falt noe innen industriarbeid. Det er nå færre ledige med arbeidssøkervarighet under fire uker med bakgrunn fra disse yrkene enn det var i fjor, men ledigheten stiger mest for yrker som krever høyere utdanning. Dette gjør også at ledigheten nå øker noe mer for kvinner enn for menn. Også i tidligere nedgangskonjunkturer har vi sett at ledigheten først øker mye for menn og innenfor bygge- og anleggsyrker og industriarbeid, før den i en senere konjunkturfase sprer seg til andre og mer kvinnedominerte yrker (Sørbø og Handal 2010).

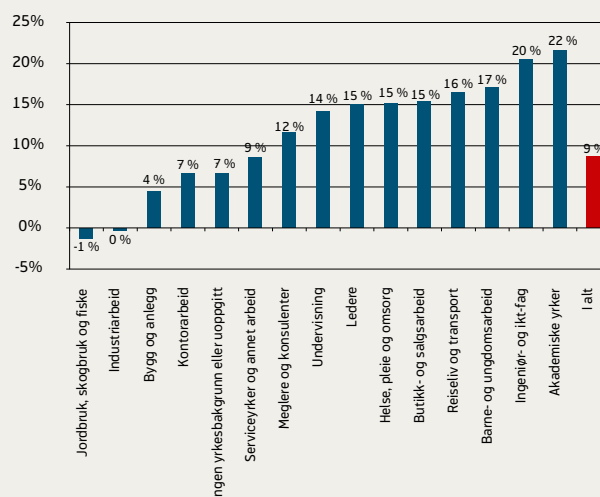
Akademiske yrker er blant de yrkesgruppene som har hatt sterkest vekst i ledigheten den siste tiden. Arbeidsledigheten er imidlertid fortsatt svært lav for denne gruppen. I april var ledighetsnivået på 1,3 prosent for personer med bakgrunn fra akademiske yrker. Også innen undervisning, ingeniør- og ikt-fag har ledigheten økt sterkere enn for de øvrige yrkesgruppene i det siste.

Figur 6:
Endring i antallet registrerte helt ledige under 30 år etter arbeidssøkervarighet. April 2009 – april 2010.

KILDE: NAV

Figur 7:
Prosentvis endring i antall helt arbeidsledige etter yrkesbakgrunn. April 2009 – april 2010.

KILDE: NAV

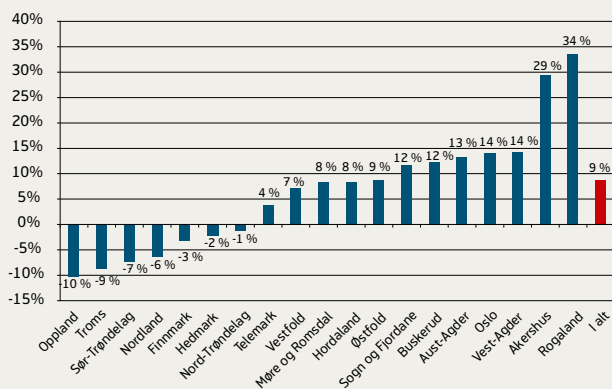
LEDIGHETEN GÅR NED I DE NORDLIGSTE FYLKENE

Det siste året har ledigheten gått ned i de tre nordligste fylkene, samt Trøndelag og innlandsfylkene på Østlandet. Det er også i Nord-Norge og Trøndelag at ledigheten har steget minst i løpet av dagens nedgangskonjunktur. Dette henger sammen med at en stor andel av de sysselsatte i disse fylkene jobber innenfor offentlig sektor, samtidig som blant annet fiskeindustrien har klart seg godt gjennom nedgangskonjunktoren.

Sammenliknet med april 2009, er det Rogaland og Akershus som har hatt den største veksten i ledigheten, med en økning på henholdsvis 34 og 29 prosent.

De høyeste ledighetsratene ble registrert i Finnmark (3,9 %), Oslo (3,8 %) og Telemark (3,6 %). Ledigheten var lavest i Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane og Oppland (2,5 %), fulgt av Rogaland (2,6 %).

Figur 8:
Prosentvis endring i antall arbeidsledige etter fylke. April 2009 – april 2010.

KILDE: NAV

FLERE LEDIGE ARBEIDSINNVANDRERE

Nettoinnvandringen til Norge firedoblet seg fra 2003 til 2008. Dette hang sammen med en sterk oppgang i norsk økonomi, og andelen innvandrere som oppga arbeid som innvandringsgrunn vokste raskt i denne perioden. I 2009 gikk nettoinnvandringen ned for første gang etter EU-utvidelsen i 2004, og var på 38 600 personer. Denne nedgangen kommer både av redusert innvandring og økt utvandring, og må sees i sammenheng med det betydelige fallet i etterspørselen etter arbeidskraft i etterkant av finanskrisen som inntraff høsten 2008. Spesielt falt netto-

innvandring fra Polen, hvor de fleste innvandrere fra EU10² kommer fra. Nettoinnvandring herfra ble redusert med om lag en tredel i 2009. Innvandringsoverskuddet fra Norden fortsatte derimot å øke i 2009.

Ved utgangen av april var det registrert 6 600 helt ledige personer med statsborgerskap fra EU10, en økning på 41 prosent sammenliknet med samme tidspunkt i fjor. Tre fjerdedeler av disse (4 900) var polske statsborgere, og 14 prosent (900) var litauere, den nest største gruppen av innvandrere fra EU10. Selv om veksten i ledigheten blant personer som kommer fra disse landene har flatet ut de siste månedene, er den fortsatt langt høyere enn for befolkning for øvrig. Dette henger sammen med at majoriteten (64 %) av de helt ledige fra disse landene har bakgrunn fra industrien og bygge- og anleggsnæringen, som er to av næringene hvor sysselsettingen har falt mest det siste året.

Ledigheten blant arbeidsinnvandrere fra Norden har også økt sterkere enn gjennomsnittet det siste året. Det var registrert 2 500 helt ledige fra de nordiske landene i april, 37 prosent flere enn i fjor. To tredjedeler av disse var svensker. Ser man på deres yrkesbakgrunn, er de helt ledige fra Norden mer jevnt fordelt på alle næringer enn de som kommer fra EU10-landene. Mange av dem har imidlertid bakgrunn fra næringene hvor ledigheten er høy: 19 prosent av de helt ledige fra Norden har tidligere jobbet i bygge- og anleggsyrker, mens 13 prosent kommer fra industrien og 12 prosent fra reiseliv og transport.

UTVIKLINGEN I DE HELSERELATERTE YTELSENE

Det har vært en økning i sykefraværet det siste året. I fjerde kvartal 2009 var det totale sykefraværet på 7,6 prosent. Dette tilsvarer en økning på 7 prosent fra samme kvartal året før. Erfaringer fra tidligere viser at sykefraværet gjerne varierer motsatt av arbeidsledigheten. To viktige forklaringer på dette er at de sysselsatte vil være en mer selektert gruppe når arbeidsledigheten er høy, og at et svakere arbeidsmarked kan virke disiplinerende på de som er i arbeid. Ettersom en større andel av de som er i arbeid har god helse og i mindre grad befinner seg i randen av arbeidsmarkedet når ledigheten er høy, vil dette isolert sett trekke i retning av lavere sykefravær. Økonomiske nedgangstider kan også virke disiplinerende på de ansatte ved at de ønsker å signalisere at de har en høy produktivitet når risikoen for oppsigelse stiger.

I motsetning til hva man skulle vente ut fra tidligere erfaringer, har sykefraværet økt de siste to årene. Etter å ha

² Med EU10 menes de 10 nye østeuropeiske medlemslandene i EU: Polen, Litauen, Slovakia, Latvia, Romania, Estland, Bulgaria, Tsjekkia, Ungarn og Slovenia.

gått ned fra 7,4 prosent i fjerde kvartal 2003 til 5,9 prosent i fjerde kvartal 2007, var det legemeldte sykefraværet på 6,4 prosent i fjerde kvartal 2009. En mulig forklaring på dette er at økningen i ledigheten i liten grad virker disiplinerende fordi arbeidsledigheten i Norge likevel ligger på et relativt lavt nivå. Tidligere har det også vært tegn til et visst tidsetterslep når det gjelder sammenhengen mellom ledighetsutviklingen og sykefraværet. En analyse av det legemeldte sykefraværet inntil tredje kvartal i fjor viser at det er de lengre fraværene som har bidratt til økningen, mens det har vært en liten nedgang i de kortere tilfellene (Nossen 2010).

Ved utgangen av mars 2010 var det 299 200 personer som mottok en uførepensjon³. Dette tilsvarer en økning på 1,3 prosent sammenliknet med utgangen av mars i fjor. Dette utgjør om lag 10 prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder. Som andel av befolkningen mellom 18 og 66 år, utgjorde dette 11,1 prosent, og tilsvarer således en økning på 0,1 prosentpoeng. Økningen i antall uførestønadmottakere kan i all hovedsak tilskrives vekst i befolkningen i yrkesaktiv alder, samt en viss aldring innad i denne gruppen. I tillegg kan en liten del av økningen skyldes nedbygging av ubehandlede saker i Nav. Det er utviklingen blant kvinnene som bidro til økningen, mens andelen blant menn har vært stabil. Uføreandelen er stabil eller svakt økende for aldersgruppene under 55 år, mens den har gått noe ned for de over 55 år.

UTVIKLINGEN INTERNASJONALT

Til tross for at selve episenteret for finanskrisen var USA, har veksten den siste tiden vært sterkere her enn i mange andre industrialiserte land. Omtrent en tredjedel av fallet i industriproduksjonen er nå hentet inn. Sterke finanspolitiske stimulanser, i tillegg til et annerledes sammensatt finanssystem, blir av Det internasjonale pengefondet (IMF) pekt på som noen av de mulige årsakene til den relativt sett sterkere veksten i USA.

I kjølvannet av finanskrisen ble det innført tiltak for å stimulere etterspørselen på boligmarkedet i USA, samt andre mer generelle skattelettelse for boligkjøpere. Etter det sterke fallet i 2008 og 2009, har omsetningen av boliger i USA likevel bare tatt seg svakt opp den siste tiden. Ettersom skattelettelsene for boligkjøpere nå skal avvikles, og det er få tegn til boligprisvekst, knytter det seg usikkerhet rundt den videre utviklingen på boligmarkedet. Et svakt boligmarked og høy arbeidsledighet vil legge en demper på veksten i det private konsumet i USA.

Tall for industriproduksjonen i eurosonen viser at veksten i første kvartal av 2010 var litt sterkere enn på slutten av 2009. Næringslivsbarometre indikerer også at den økonomiske veksten har tiltatt de siste månedene. Tall for ordreinngangen tyder på at produksjonsveksten vil bli sterk i første halvår av 2010. Produksjonsnivåene er likevel fortsatt langt lavere enn i årene før finanskrisen.

Til tross for usikkerheten på boligmarkedet i USA, har den økonomiske gjeninnhenting vært sterkere enn i eurosonen. Ifølge prognoser fra IMF vil også den økonomiske veksten i den nærmeste årene bli sterkere i USA. Bruttonasjonalproduktet for USA er anslått til å øke med henholdsvis 3,1 og 2,6 prosent i 2010 og 2011. Dette er klart høyere enn i eurosonen, der veksten er anslått å bli på henholdsvis 1,0 og 1,5 prosent.

Utviklingen i framvoksende økonomier, med land som Kina, India og Brasil i spissen, har vært viktig for bedringen i verdensøkonomien den siste tiden. Dette har bidratt til vekst i den samlede globale etterspørselen, og til at prisene på viktige råvarer som olje har steget. Ifølge IMF vil veksten i de framvoksende økonomiene i 2010 og 2011 være noe under nivåene fra årene før finanskrisen, men likevel klart høyere enn gjennomsnittet for 1992–2001.

UTVIKLINGEN I NORSK ØKONOMI

Etter et fall i BNP for Fastlands-Norge i andre halvår 2008 og starten av 2009, fikk vi igjen positiv vekst i norsk økonomi fra 2. kvartal 2009. Samlet falt likevel BNP for Fastlands-Norge med 1,5 prosent fra 2008 til 2009.

En viktig årsak til nedgangen i norsk økonomi i fjor var fallet i industriproduksjonen på 5,8 prosent sammenliknet med året før. Nedgangen skyldes etterspørselssvikt både ute og hjemme som følge av finanskrisen. Økt offentlig konsum bidro til å dempe nedgangen i norsk økonomi, samtidig som det var en økning i det private forbruket de tre siste kvartalene i 2009.

Tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser en samlet nedgang i industriproduksjonen på 0,5 prosent fra desember til februar sammenliknet med forrige tremånedersperiode. Utviklingen var positiv for deler av industrien. Produksjonen av metaller økte med 7,8 prosent i perioden, samtidig som produksjonen av kjemiske råvarer økte med 12,3 prosent. En nedgang på 5,5 prosent i produksjonen av skip og plattform i perioden bidro sterkt til fallet i samlet industriproduksjon. I løpet av 2009 har ordretilgangen for verftsindustrien falt kraftig, og i fjerde kvartal i fjor var ordretilgangen 22,2 prosent lavere enn året før.

SSBs konjunkturbarometer for 1. kvartal viser at industrien samlet forventer en moderat vekst i produksjonsvolumet, noe som signaliserer et moderat konjunkturomslag i 2. kvartal. Dette skyldes bedre utsikter for produsenter av innsatsvarer og konsumvarer, mens produsenter av investere-

³ Ved innføringen av arbeidsavklaringspenger (AAP) 1. mars i år, ble ordningen om tidsbegrenset uførestønad avviklet. Tidligere mottakere av denne stønaden ble overført til AAP, og er derfor tatt ut av uførestatistikken.

---

ringsvarer, som bygging av skip og oljeplattformer og maskinindustrien, melder om redusert produksjonsvolum, nedgang i sysselsettingen og fallende ordrebeholdning. Det er særlig den innenlandske etterspørselen som forventes å ta seg opp.

Foreløpige tall fra SSB viser at det ble satt i gang 17,6 prosent flere boliger (regnet i bruksareal) i februar i år sammenlignet med samme måned i fjor. Økte boligpriser og en fortsatt lav rente har bidratt til denne utviklingen. SSBs boligprisindeks viser at boligprisene økte med 3,4 prosent fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år. Samtidig ble det satt i gang 30,5 prosent færre bygg (i bruksareal) til andre formål enn bolig. Særlig ble det igangsatt færre næringsbygg og bygg til offentlige formål, mens det var en økning i byggingen av fritidsboliger.

Selv om varekonsumet viste en nedgang på 0,5 prosent fra januar til februar i år, var husholdningenes totale varekonsum likevel 6,1 prosent høyere enn samme periode i fjor. En lav rente og bedre framtidsutsikter har trolig bidratt til et høyere privat konsum mot slutten av 2009.

Oljeinvesteringene økte med 9,1 prosent i 2009, sammenlignet med tilsvarende tall for 2008. Anslagene for oljeinvesteringer i 2010, gjort i februar i år, indikerer relativt stabile oljeinvesteringer fra 2009 til 2010.

UTVIKLINGEN FRAMOVER

Den økonomiske gjeninnhenting i forbindelse med finanskrisen har i mange land så langt vært sterkere enn antatt for bare et halvt år siden. Det er spesielt de framvoksende økonomiene, med Kina og India i spissen, som har bidratt til den økonomiske bedringen og som forventes å ha høy vekst i tiden framover. Blant industrilandene er det særlig USA og Japan som har bedre vekstutsikter, mens det forventes en langt mer beskjeden vekst i eurolandene. Fortsatt høy arbeidsledighet i eurosonen, samt forestående innstramminger i finanspolitikken på grunn av store budsjettunderskudd og stigende offentlig gjeld, vil legge en demper på etterspørselen i disse landene. Om lag to tredjedeler av Norges eksport har gått til EU-landene de seneste årene. En svak vekst i eurosonen vil derfor påvirke utviklingen i Norge og den norske eksportindustrien.

Svak nedgang i sysselsettingen i 2010

Utviklingen i både norsk og internasjonal økonomi har det siste halve året vært sterkere enn ventet. Internasjonalt har utviklingen i store land som Kina og India bidratt til økte olje- og metallpriser, noe som har vært gunstig for norsk eksportindustri. Etterspørselen etter norsk fisk har også vært høy, og samlet har dermed norsk eksportindustri så langt klart seg godt gjennom konjunkturedgangen.

Fremover er det grunn til å vente at det fortsatt vil være relativt lav vekst i viktige eksportmarkeder i Europa, mens fremvoksende økonomier vil ha høy vekst og bidra til en relativt høy global vekst. Eksporten, utenom olje og gass, har historisk sett samvarierte godt med global industriproduksjon, som siden sommeren i fjor har hatt jevn vekst. Etter å ha blitt kraftig svekket i kjølvannet av finanskrisen, styrket kronen seg gjennom siste halvår av 2009. Så langt i 2010 har kronen fortsatt å styrke seg. En sterk kronekurs vil virke dempende på norsk eksport.

Innen verftsindustrien er bildet imidlertid mer usikkert. Denne delen av norsk industri har en lang produksjonshorisont og utviklingen her endrer seg ofte med et tids- etterslep i forhold til konjunktorene. Da den internasjonale finanskrisen brøt ut hadde norsk verftsindustri fulle ordre- bøker, og ble i første omgang lite rammet av krisen. Nå har imidlertid ordretilgangen og ordrebeholdningen falt kraftig, og det er stor usikkerhet knyttet til den videre utviklingen i denne delen av industrien.

Oljeinvesteringene har stor betydning for norsk industri. De siste årene har vi hatt rekordhøye oljeinvesteringer. Anslagene for 2010 indikerer kun en svak nedgang i investeringene fra 2009 til 2010, med kun en svak nedgang. Økt internasjonal konkurranse om oppdragene kan imidlertid gi dårligere vekstimpulser til norsk industri enn det som har vært tilfellet til nå. Den videre utviklingen i oljeprisen vil også ha stor betydning for utviklingen i 2011. Nav venter at oljeinvesteringene vil holde seg stabile i prognoseperioden.

I Norge førte finanskrisen til at renten ble satt svært raskt ned til et rekordlavt nivå. Dette førte til en bedring i boligmarkedet og at veksten i det private konsumet tok seg opp. Så langt i 2010 ser veksten i privat konsum ut til å ha avtatt noe, etter å ha vokst sterkt i 2009. Husholdningenes sparinger er nå likevel på et høyt nivå historisk sett, og det er grunn til å tro at mye av fremtidig inntektsvekst vil bli tatt ut i konsum. Nav venter at lavt rentenivå, reallønnsvekst og fortsatt høy sysselsetting vil gi økt privat konsum også i 2010 og 2011.

Det lave rentenivået har også ført til en klar bedring i boligmarkedet. Etter at boligprisene begynte å falle høsten 2007, har vi det siste året igjen hatt en sterk vekst i boligprisene. Boligbyggingen ser også nå ut til å ta seg opp, samtidig som arbeidsledigheten har flatet ut for bygge- og anleggsarbeidere. Resultatene fra vårens bedriftsundersøkelse bekrefter at byggebedriftene nå er mer optimistiske enn de var i fjor.

Vårens bedriftsundersøkelse viser at bedriftene nå ser mer positivt på utviklingen enn de gjorde for ett år siden. Mangel på arbeidskraft har også hatt en svak økning etter å ha falt kraftig fra 2008 til 2009. Det er bedriftene i næringene informasjon og kommunikasjon, eiendomsdrift og forretningsmessig og faglig tjenesteyting, samt bergverksdrift og

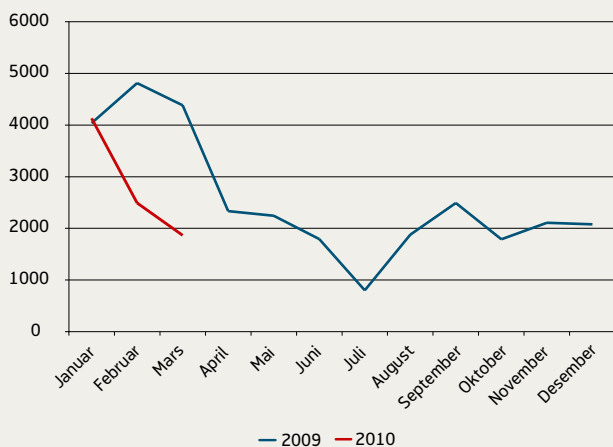
utvinning som er mest optimistiske, mens bedriftene i offentlig sektor er mest pessimistiske med hensyn til egen sysselsettingsutvikling det neste året.

Bedrifter som vurderer å permittere eller si opp mer enn 10 personer må melde fra om dette til Nav. Etter at finanskrisen brøt ut var nivået på de innmeldte driftsinnskrenkningene svært høye, og fra januar til mars 2009 mottok over 4 000 ansatte varsler om innskrenkninger hver måned. Deretter sank antall meldinger kraftig fra april til juli. Noe av nedgangen har sammenheng med de vanlige sesongsvingningene i arbeidsmarkedet, men samtidig har de økonomiske utsiktene forbedret seg betraktelig siste halvår i 2009. I januar 2010 var nivået på permitteringer like høyt som året før. En av årsakene til dette var den ekstreme kulden gjennom vintermånedene, som forårsaket mange permitteringer i bygge- og anleggsnæringen. I februar og mars 2010 er antall meldinger mer enn halvert sammenliknet med samme periode i fjor (se figur 9). Færre permitteringer tyder likevel på en klar bedring på arbeidsmarkedet i forhold til situasjonen i fjor. Vi venter at antallet permitteringer vil fortsette å utvikle seg mer positivt enn det som var tilfellet i fjor.

Den kraftige nedgangskonjunkturen har ført til at regjeringen har vedtatt ekspansive statsbudsjett for både 2009 og 2010. Dette har bidratt til å dempe de negative konsekvensene av nedgangskonjunkturen. Vi venter at Norge utover i prognoseperioden vil gå inn i en svak konjunkturoppgang, og at dette vil føre til at Regjeringen legger om statsbudsjettet i en mindre ekspansiv retning.

Figur 9:

Antall personer berørt av driftsinnskrenkninger fra januar 2009 til mars 2010, månedlig.

KILDE: NAV

Nav venter at etterspørselen etter arbeidskraft vil gå noe ned i 2010, og at vi får en liten nedgang i sysselsettingen på om lag 5 000 personer. Utover i prognoseperioden vil veksten i norsk økonomi ta seg opp til et moderat nivå, og vi venter at vi igjen vil få en vekst i sysselsettingen mot slutten av året og inn i neste år. Dette medfører at sysselsettingen vil øke med 15 000 personer fra 2010 til 2011.

Lavere yrkesdeltakelse

Ifølge SSBs befolkningsframskrivninger, basert på middels alternativ, vil befolkningsveksten for personer i yrkesaktiv alder bli på omtrent 1,5 prosent i 2010 og 2011. Denne framskrivningen forutsetter fortsatt høy nettoinnvandring. Nettoinnvandringen vil likevel ikke være like høy som i 2008, blant annet på grunn av at mangelen på arbeidskraft nå er langt lavere enn den var da.

Konjunktursituasjonen og etterspørselen etter arbeidskraft har tidligere variert tett med utviklingen i arbeidstilbudet. I tider der etterspørselen etter arbeidskraft faller, trekker flere seg ut av arbeidsmarkedet. Dette skjer blant annet ved at flere unge velger utdanning framfor jobb, eller ved at færre kombinerer jobb og utdanning. Dessuten vil det ofte være flere eldre som velger å førtidspensjonere seg i tider der etterspørselen etter arbeidskraft er lav.

Nedgangen i norsk økonomi og stigende arbeidsledighet blant arbeidsinnvandrere er viktige årsaker til at tilstrømmingen av arbeidsinnvandrere til Norge har avtatt det siste året. I tillegg har den økonomiske utviklingen i Polen vært gunstigere enn i andre EU-land. Dette tilsier isolert sett at tilstrømmingen av arbeidsinnvandrere fra Polen vil fortsette å avta i prognoseperioden. De fleste av de andre nye EU-landene i Øst- og Sentral-Europa har derimot blitt meget sterkt rammet av finanskrisen. Da lønnsnivået i Norge ligger langt over nivået i de nye EU-landene, er det grunn til å anta at den samlede arbeidsinnvandringen likevel vil holde seg høy. Nav forventer også fortsatt stor tilstrømming av svenske arbeidsinnvandrere.

På bakgrunn av utviklingen i etterspørselen etter arbeidskraft, venter Nav at yrkesdeltakelsen vil gå ned i prognoseperioden. Den forventede befolkningsveksten vil likevel føre til at arbeidsstyrken forblir uendret i 2010. Selv om vi forventer at sysselsettingen og arbeidsstyrken igjen vil begynne å vokse i 2011, vil befolkningsveksten være noe sterkere, slik at samlet yrkesdeltakelse vil kunne gå litt ned også i 2011.

Stabil arbeidsledighet

Arbeidsledigheten har nå økt siden våren 2008, og veksten var spesielt sterk gjennom høsten 2008 og vinteren 2009. Det siste halve året har imidlertid ledigheten holdt seg stabil, til tross for mange permitteringer innen bygge- og

anleggsnæringen, og utviklingen har dermed vært noe gunstigere enn det vi tidligere så for oss.

Utover i 2010 forventer vi at ledigheten vil øke noe, men i et langt lavere tempo enn hva som var tilfellet i 2009. Ettersom veksten i norsk økonomi antas å ta seg svakt opp gjennom 2011, kan dette skape grobunn for en svak sysselsettingsvekst i 2011. Siden også arbeidsstyrken antas å øke, vil imidlertid ikke dette være tilstrekkelig for å få ledigheten ned. Den registrerte ledigheten vil dermed forbli uendret i forhold til inneværende år, og utgjøre 2,9 prosent av arbeidsstyrken i 2010 og 2011.

Stansen i flytrafikken i april på grunn av vulkanutbruddet på Island har ikke ført til noen økning i antall permitterte og i antall registrerte ledige. Eventuelle nye vulkanutbrudd kan imidlertid føre til økte permitteringer innen reiselivs- og transportnæringen. Dette vil innebære et høyere antall registrerte ledige i 2010 enn det Nav anslår i denne prognosen. Dette skyldes at alle permitterte tas med i det registrerte ledighetstallet. I AKU blir derimot ikke permitteringer med en varighet under tre måneder inkludert i ledighetstallet.

Det er fortsatt stor usikkerhet knyttet til utviklingen internasjonalt. Spesielt har det vært stor oppmerksomhet rundt situasjonen i Hellas den siste tiden. Dersom gjeldssituasjonen i Hellas ikke blir løst, vil dette også kunne spre seg til andre land som Portugal og Spania, noe som vil skape store problemer for eurosone. Det er også usikkerhet rundt utviklingen i land som USA og Storbritannia, hvor ekspansiv finanspolitikk har vært svært viktig for å bedre den økonomiske situasjonen. Dette har ført til at disse landene nå har en høy gjeld, og det kan by på problemer å avvikle de ekspansive tiltakene før gjelden blir for høy uten at dette leder til en ny nedgang på grunn av lavere etterspørsel i økonomien. Arbeidsledigheten er også svært høy i mange land, noe som blant annet bidrar til å dempe veksten i privat konsum. Særlig kan det by på langvarige problemer at ungdomsledigheten i mange land er svært høy, da store deler av en generasjon kan få en svekket tilknytning til arbeidslivet.

Tabell 1:

Navs vurdering av gjennomsnittlige antall arbeidsledige i 2010 og 2011. Faktiske tall for 2009.

	2009	2010	2011
Registrerte arbeidsledige (antall personer)	69 270	75 000	75 000
Registrerte helt arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken	2,7 %	2,9 %	2,9 %
Arbeidsledige (AKU) i prosent av arbeidsstyrken	3,2 %	3,5 %	3,5 %

KILDE: NAV

Tabell 2:

Endringer i arbeidsstyrke, sysselsetting og arbeidsledige fra året før. Antall personer.

	2009	2010	2011
Arbeidsstyrke (AKU)	-4 000	0	15 000
Sysselsetting (AKU)	-11 000	-5 000	15 000
Arbeidsledige (AKU)	15 000	5 000	0
Registrerte helt arbeidsledige	26 700	6 000	0

KILDE: NAV

REFERANSER:

Nossen, Jon Petter (2010): "Økt legemeldt fravær etter finanskrisen: Flere langvarige sykefravær for menn". *Arbeid og velferd* 1-2010. Oslo: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Sørbø, Johannes og Handal, Jørn (2010): "Nedgangskonjunkturen til nå – hva skiller denne fra de forrige?" *Arbeid og velferd* 1-2010. Oslo: Arbeids- og velferdsdirektoratet.